

Mozaikok

A reformáció jól ismert három nagy alakja Luther Márton (1483–1546), Wittenberg reformátora, Zwingli Ulrich (1484–1531), Zürich reformátora és Kálvin János (1509–1564), Genf reformátora. Utóbbiról írja Bamber Gascoigne: „...a legnagyobb elme és a legjobb szervező...” a reformáció vezéralakjai között, aki megteremtette Genfben az „istenfélő város tökéletesen működő prototípusát”.

A reformáció nemzetközi emlékműve

Le Mur des Réformateurs – Reformationsdenkmal

Paul Landowski és Henri Bouchard szobrászok alkotása: 1909–1917. Szoboralakjai és domborművei a református egyház legfontosabb svájci és külföldi személyiségeit ábrázolják, hangsúlyozva ezzel, hogy Genf a reformáció rendíthetetlen bástyája marad. A „Reformátorok fala” elnevezésű emlékmű-együttes, az egyetem épülete mögötti Bástyák Parkjában található, az egykori várfal egyik szakaszának a helyén. Kálvin születésének 400., a genfi egyetem fennállásának 350. évfordulójára emlékezve határozták el felállítását.

Középpontjában egy öt méter magas, négyalakos szoborcsoport áll: Farel, Kálvin, Béza és Knox. Kőtalapzatára a Názáreti Jézus nevének görög betűs rövidítését (ΙΗΣ) vésték. Az emlékmű mintegy száz méter hosszú, egyenes, tudatosan dísztelenül hagyott mészkőfal. Az emlékfal teljes hosszában végigvonul a latin nyelvű felirat: POST TENEBRAS LUX (Jelentése: Fény a sötétség után).

Ez a református Genf és minden olyan református közösség jelmondata, akik számára a protestáns reformáció a világosság visszatérését jelenti a világba.

A központi szoborcsoporttól jobbra és balra kisebb, három méter magas szoboralakok állnak, amelyek a reformációval kapcsolatban álló, azt segítő, előmozdító, református vallású történelmi személyiségeket ábrázolják, mellettük domborművek mutatják azt az eseményt, amely az illetőt méltóvá tette a megemlékezésre.

Büszkén mondhatjuk, hogy a magyar reformáció alakjai közül Bocskai István (1557–1606), Erdély fejedelme is látható az emlékfal jobb oldalán. Paul Landowski faragta szobrát, az a művész, aki később Rio de Janeiro monumentális Krisztus-szobrának alkotójaként is öregbítette a hírnevét. Bocskai jelentős szerepet játszott a magyar reformációban. Az általa vezetett szabadságharc nagy eredménye, hogy biztosította Erdély szuverenitását és a Királyi Magyarország jogállásának megtartását. 1606. december 13-án átadta a magyar országgyűlésnek a bécsi békeszerződést, amelyben II. Rudolf császár vallásszabadságot biztosított Magyarországon.

*

Illyés Gyula *A reformáció genfi emlékműve előtt* című, 1946-ban írott verséből idézem az általa megfogalmazott örök érvényű sorokat:

„Száznegyvenháromat léptem: ez a hossza
a szobor-sornak. Hírnök, ki megölt
milliók végső tisztelgését hozza,
úgy mentem el rajvonaluk előtt.

Kálvin, Knox, Farel, Béza! S bika-fővel
a hadrakelt hit zord hadnagyai,
a Vilmosok! és Coligny és Cromwell
– ők néztek rám – s a szablys Bocskay!...

Hátrálnom kellett közelükből: mindet
nem fogta össze csak messzibb tekintet.
Fölhúzódtam a kert felé, a fákig
s lelkemben is hús tárgyilagosságig.

Hiszed, hogy volna olyan-amilyen
magyarság, ha nincs – Kálvin?
Nem hiszem.”

Az emlékfal két végével szemben egy-egy vésett kőtömb áll, a Mont Blanc-ról származó gránitból. Ezekbe Luther Márton és Zwingli Ulrich nevét vésték.

Kálvin életútja

A reformátor 1509. július 10-én született a franciaországi Noyonban, Párizstól száz kilométerre északra. Családi neve franciául Cauvin, latinul Calvinus. Apja, Gérard, először dómjegyző, majd grófsági adóhivatalnok, végül püspökségi titkár és a dóm egyházi ügyvédje volt. Édesanyja Jeanne le Franc, előkelő polgári családból származott. Kálvin hároméves volt, amikor édesanyja elhunyt. Hat testvére volt, közülük két fiú korábban meghalt, Antoine és Marie vele élt Genfben.

Édesapja gondoskodni tudott fia jó iskoláztatásáról, Párizsban tanulhatott (1523–1531), jogtudományi tanulmányok folytatott a neves College de Montaiguban. Híres személyek jártak ide, például Rotterdami Erasmus, Rabelais, Loyolai Ignác. Majd Orléans-ban és Bourges-ban is tanult. Apja halála után humanista tanulmányokat kezdett Párizsban.

1533–1534-ben a reformátori eszmék tanulmányozása tölti ki idejének fő részét. Barátja, Nikolaus Cop, a párizsi egyetem rektora, akinek segít szemeszternyitó beszéde megírásában. A reformációval szimpatizáló gondolatok miatt menekülnie kellett Párizsból. Barátjához menekül, Louis du Tillethez Angouleme-be, ott tanulmányozza a teológiai irodalmat. Majd Bázalbe megyébe, ahol Lucianus név alatt tartózkodott, ami a Calvinus név anagrammája, megcserélt betűkkel. Végérvényes megtérése Jézus Krisztushoz, csatlakozása a reformációhoz erre az időre tehető.

Erről később egyik zsoltármagyarázatában így írt: „Olyan keményen szíven ütött a pápaság pogánysága, hogy alig tudtam magamat ebből a mélységből kirángatni. Isten mégis, a fiatalságom ellenére annyira megkeményedett szívemet váratlanul megtérésre vonta... Az igazi kegyesség jó ízével betöltekezve, olyan féltékenységre gyulladtam, hogy a tanultságban én is tegyek előrehaladást, hogy ezért maradék óráimat erre fordítottam, miközben egyéb tanulmányaimat kissé elhanyagoltam...”

Genf

A reformációt kevéssel előbb elfogadó genfi köztársaságban a vallás és a politika ügyei elég zűrzavaros módon fonódtak össze, a városi tanács egyrészt hatóságként működött, másrészt felügyelte az egyházat is. A genfi reformátornak, Guillaume Farelnek sikerült Kálvint megnyernie a genfi reformáció támogatására. Genfben Kálvin előadásokat tartott és reformokat indítványozott. Egy kis házban lakott először a mai Rue Jean Calvinen. A Genfi Városi Tanács a berniek nyomására hasonló egyházszervezetet hozott létre, mint amilyen már létezett Bernben. Kálvin és Farel az egyház függetlenségét követelték a városi tanácstól. Elutasították az úrvacsora berni módon történő kiszolgáltatását, azaz az ostya használatát, s a tanács döntése következtében kiutasították őket Genfből.

Strassburg

Kálvin 1538 szeptemberében Martin Bucer meghívására Strassburgba megy, ott a francia menekült gyülekezet lelkipásztora lesz és bibliai témájú előadásokat tart a főiskolán. Barátságot köt a strassburgi reformátorral, Martin Bucerral, akivel egy fedél alatt lakott házasságkötéséig.

1540-ben itt nősült meg. Kálvin a holland származású Idelette de Bure (1509–1549) asszonnyal kötött házasságot, aki első házasságából, férje halála után, egy fiút és egy leányt hozott a reformátor otthonába. Négy gyermekük született, akik azonban csecsemőkorukban meghaltak.

Még ennek az esztendőnek szeptemberében a genfi tanács visszahívta Kálvint a városba, mivel saját maguk nem voltak képesek válaszolni Jacopo Sadoletto bíboros levelére, amelyben a római katolikus egyházhoz való visszatérésre szólította fel őket. Kálvin több elutasítás és hosszas gondolkodás után 1541. szeptember 13-án tért vissza Genfbe. A város eleinte szabad kezet adott neki az egyházi szervezet átalakítására. Akarni a lehetségest! Kálvin ekkor mondta: „Amíg nem lehetséges az, amit akarunk, addig azt kell akarnunk, ami lehetséges!”.

Genfi lelkipásztor

A genfi Városi Tanács felkéri Kálvint, hogy legyen a város lelkésze, aki hosszabb vonakodás után elfogadja a felkérést. A Városi Tanács erre szintén elfogadja a

Kálvin által létrehozott Egyházi Rendet (Ordonnances ecclésiastiques). Ebben bibliai alapon négyféle egyházi tisztelet, „hivatalt” különböztet meg: a lelkipásztorokét, a tanítókét, a presbiterekét („vének”) és a diakónusokét. Az egyházi rend betartásának biztosítására létrehozzák a konzisztóriumot. 1542. január 2-án a tanács véglegesen jóváhagyta a Kálvin által készített egyházi rendtartást.

Genfi szolgálata alatt Kálvin grandiózus munkát végzett. Egyszerre volt teológus professzor, prédikátor, lelkész, egyházi vezető, az iskolák felügyelője, közben kiterjedt levelezést folytatott, könyveket írt, és a nyugati reformáció egyik szellemi vezetőjeként komoly hitvitákat folytatott. A Szent Péter-katedrálisban csaknem 3000 prédikációt mondott el. Genfi szolgálata idején hétközben főként ószövetségi textusokról, vasárnap délelőtt és este újszövetségi Igékről prédikált. Igehirdetéseinek száma meghaladja a 4000-et, ebből alig a fele van meg. Prédikációinak gyorsírást jegyzését 1549–1560 között Denis Raguenire készítette.

Munkásságának szép emléket állít a Kálvin-oratórium Genfben. Születésének 300. évfordulójára építették.

Az *Institutio*

A reformáció első összefoglaló nagy dogmatikája az *Institutio Christianae religionis* (A keresztyén vallás rendszere). Az első kiadás 1536-ban Bázelen látott napvilágot. A véglegesített megszövegezés 1559-ben Genfben jelent meg.

Kálvin ezt a művét latinul írta, de saját maga fordította le franciára. Az első kiadás 1536 márciusában Bázelen, a második kiadás 1539-ben, míg az első francia fordítás 1541-ben jelent meg. A Kálvin által véglegesített latin szöveg kiadására 1559-ben került sor. Ez a kálvinista teológia összefoglalása. A mai napig nagy hatású könyv. Az általánosan használt 1560-as kiadás már Kálvin tanítványainak betoldásait is tartalmazza.

1547. február 18-án meghalt Luther Márton Eislebenben, majd Wittenbergben temették el. Kálvin nagyra becsülte Luthert, „az egyház hű tanítójának” nevezte. Véleményét mindvégig tisztelettel fenntartotta, bár az úrvacsoráról vallott nézeteikben határozottan különböztek.

1549-ben megegyezés születik az úrvacsora kérdésében Zwingli utódjával, Heinrich Bullingerrel Zürichben (Consensus Tigurinus).

Ebben az esztendőben Genfben ismét megkezdődnek a viták és a küzdelmek azokkal, akik másként gondolkodnak, akik ellenállnak rendteremtő reformációjának, például a nikodémítákkal, akik meg akartak maradni a katolikus szokások mellett, vagy éppen a libertinusokkal, akik mindenféle erkölcsi elvet elutasítottak.

Michael Servet (Szervét Mihály) személyében olyan eretnek érkezik a városba, akit már korábban halálra ítélték Szentháromság-tagadás miatt és a gyermekkereszttség elvetéséért.

Szervét Mihály XVI. századi teológus, fizikus és humanista. A tudomány számtalan területén munkálkodott, mint a csillagászat, meteorológia, jogtudomány,

bibliai tanulmányok, matematika és orvostudomány. Nevét ezek közül leggyakrabban az orvoslás és a teológia történetével kapcsolatban említik. Orvosként elsőként írta le a kis vércsört. A Szentháromság-tagadót Genfben a Madeleine-templomban egy istentiszteleten felismerték és elfogták. A Szentháromság tagadását és a gyermekkereszttség elutasítását a Városi Tanács a keresztyén társadalomra veszélyes nézeteknek tartja. Kálvin kérelmezi letartóztatását, s a szükséges bizonyítékokat is benyújtja. Máglyahalálra ítélik. Kálvin ezen enyhíteni próbál. 1553. október 27-én kivégzik Szervét Mihályt.

1559. január 5-én Kálvin megalapítja a genfi akadémiát. Ez az első, polgárok által alapított egyetem, ahova vezető tanárként meghívta hű tanítványát és barátját, Béza Tódort. Ötvenedik születésnapjára megkapja a genfi polgárjogot. Kiadja az *Institutio* végső változatát.

Jelmondata: Soli Deo Gloria. Egyedül Istené a dicsőség.

Kálvin János jelvénye az égő szívet tartó kéz, mely azt jelenti: „...szívemet égő áldozatul az Úrnak szentelem...” Istennek dicsőséget adva – 2Tim 2,3. „Te azért a munka terhét hordozzad, mint a Jézus Krisztus jó vitéze.” Úgy élt és munkálkodott, ahogyan vallotta: Felelősen élni, tenni, szolgálni – másokért.

Február 28-án tartott búcsúbeszédében így fogalmazott: „Sokféle gyengeségem volt, amiket el kellett viselnetek, és az, amit elvégeztem, alapvetően semmi. A gonosz emberek bizonyára visszaélnék majd ezzel a megállapítással. De ismételtelen csak azt mondom, az összes dolog, amit elvégeztem, semmiség, s én csak egy nyomorult teremtmény vagyok. Azt elmondhatom magamról, hogy jót akartam, hibáimmal mindig igyekeztem szembenézni, s az istenfélelem mélyen gyökeret vert a szívemben. Ti tanúsíthatjátok, hogy jók voltak törekvéseim. Ezért kérem, hogy a rosszat bocsássátok meg nekem. Ha pedig valami jó is adódott, kérlek, ti is törekedjete erre és kövessétek a jót!”

1564. május 27-én hosszas betegség után elhunyt. Tuberkulózisban, tüdővérzésben szenvedett. Külső segítség nélkül már nem tudott betegágyából kilépni. De dolgozott. Élete utolsó heteiben írásban és szóban is elbúcsúzott a városi tanács tagjaitól, lelkész kollégáitól, munkatársaitól és barátaitól. Ismeretlen helyen nyugszik, de a genfi temetőben vélik feltételezni nyughelyét. Itt emléktábla idézi fel történelemformáló alakját.

2017. február 14. A Reformáció Éve jegyében Nagyatádon elhangzott előadás